

APEK

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**

Stegne 7, p. p. 418

1001 Ljubljana

telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01

e-naslov: info.box@apek.si, http://www.apek.si

davčna št.: 10482369

Številka: 300-136/2004/31

Datum: 17.6.2005

Odgovor na prispеле pripombe v zvezi z javnim posvetom o osnutku ukrepa na upoštevnom trgu »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)«

Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije je v skladu s 95. členom ZEKom dne 03.02.2005 na spletnih straneh objavila vabilo k javnemu posvetu pred sprejetjem ukrepa na upoštevnom trgu »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev«.

Do izteka roka dne 5.3.2005 je agencija pravočasno prejela pet mnenj o osnutku ukrepa na navedenem trgu. Mnenja so podale družba Inlife d.d., družba Telekom Slovenije d.d., družba Medinet d.o.o., družba Voljatelj telekomunikacije d.d., ter T2 d.o.o..

Družba Inlife d.d. v dopisu z dne 4.3.2005 ni poslala pripomb na osnutek ukrepa, ampak pripombe na objavljeno vzorčno (Referenčno) ponudbo RUO družbe Telekoma Slovenije d.d.. V dokumentu so podrobno razčlenili ponudbo RUO in nanizali svoje pripombe. Ne glede na to, da agencija v osnutku odločbe v okviru zagotavljanja preglednosti družbi Telekom Slovenije d.d. nalaga spremembo vzorčne ponudbe, je nemogoče, da bi s tem ukrepom urejali vse podrobnosti, ki jih navaja družba Inlife d.d.. Nova vzorčna ponudba se bo morala oblikovati tako, da bo vsebovala vse elemente kot to izhaja iz Splošnega akta o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke.

Družba Telekom Slovenije d.d. v podanem mnenju z dne 4.3.2005 v okviru postopka posvetovanja javnosti ponovno navaja, da so bistvene pomanjkljivosti v osnutku ukrepa storjene pri interpretaciji zamenljivosti storitev in pri ugotavljanju geografskega upoštevnega trga. Ocenjuje, da je pri definiciji medoperaterskega trga treba izhajati iz trga za končne uporabnike, saj je le na ta način mogoče ugotoviti, kakšne potrebe natančno zadovoljuje produkt, ki se ponuja na medoperaterskem trgu. V zvezi s tem želi agencija opozoriti na dejstvo, da je Evropska komisija pri določitvi upoštevnega trga »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke« v Priporočilu o upoštevni trgih produktov in storitev, izhajala iz stanja na maloprodajnih trgih. Naveden trg pa je bil vključen tudi v Splošni akt o določitvi upoštevni trgov. Za ponujanje širokopasovnih in ozkopasovnih oz. govornih storitev končnim uporabnikom mora imeti operater tudi možnost dostopa do dostopovnega omrežja. Iz tega izhaja, da lahko operater s tržno močjo, ki ima v lasti takšno omrežja, v določeni meri prepreči alternativnim operaterjem, ki želijo konkurirati na trgu za končne uporabnike, vstop na maloprodajnih trgih. To je tudi razlog, da je Evropska komisija med trge, ki so lahko podvrženi ex-ante regulaciji, vključila tudi medoperaterski trg »Razvezan dostop do krajevne

zanke in podzanke«. Glede navedb o upoštevem geografskem trgu agencija ugotavlja, da le-ta obsega vsa področja, kjer operaterji ponujajo storitve in povprašujejo po storitvah v enakih pogojih konkurence. Pri določanju upoštevnega trga se ne upoštevajo področja, na katerih so pogoji konkurence pomembno različni. Že splošni akt o določitvi upoštevne trgov določa, da je geografski trg, za medoperaterski trg »Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke« z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev, celotno območje Republike Slovenije.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje navaja, da je agencija napačno ocenila širokopasovni kabelski dostop. V nadaljevanju opozarja, da agencija ni proučila ponudbe ADSL bitnega pretoka in ADSL modela za preprodajo. Glede slednjih dveh storitev agencija ugotavlja, da gre za storitvi višjega nivoja. V primerjavi z razvezanim dostopom do krajevne zanke obstajajo funkcionalne razlike. Pustimo ob strani dejstvo, da z navedenima storitvama ni mogoče prenašati govornih storitev na način kot to omogoča razvezan dostop do krajevne zanke. Pri ADSL bitnem pretoku in ADSL modelu za preprodajo je kupec teh storitev vezan na tehnologijo, ki jo uporablja ponudnik teh storitev. To pa alternativnemu operaterju onemogoča, da bi na maloprodajnem trgu ponujal naprednejše oz. bolj zmogljive storitve. Ponudnik teh dveh storitev ima torej kontrolo nad pasovno širino, prav tako pa nad geografsko pokritostjo maloprodajnih storitev. Pri razvezanem dostopu do krajevne zanke ima alternativni operater možnost, da sam izbere geografska področja na katerih želi dostopati do končnih uporabnikov. Največja prednost pa je v tem, da lahko alternativni operater ponuja večji nabor storitev in hitrejši prenos podatkov z različicami xDSL, saj lahko bakrene parice poveže s svojo opremo in tehnologijo. Agencija še dodaja, da v primeru polnega razvezanega dostopa alternativnega operaterja do krajevne zanke, končni uporabnik postane naročnik tega operaterja v celoti (tako za govorne ozkopasovne kot tudi širokopasovne storitve). To ima za posledico, da končni uporabnik prekine pogodbeno razmerje, ki ga ima z družbo Telekom Slovenije d.d.. Iz vsega navedenega izhaja, da storitvi ADSL bitnega pretoka in ADSL modela za preprodajo nista zamenljivi s storitvijo razvezanega dostopa do krajevne zanke.

Za družbo Telekom Slovenije d.d. so nezadovoljive ugotovitve agencije glede zamenljivosti ADSL dostopa in širokopasovnega dostopa. Za odgovor na vprašanje ali je kabelski dostop do končnih uporabnikov lahko substitut za razvezan dostop do krajevne zanke, je potrebno odgovoriti na vprašanje ali lahko operater na medoperaterskem trgu zamenja ponudnika, v primeru, da družba Telekom Slovenije d.d. dvigne ceno za razvezan dostop do krajevne zanke. Agencija ugotavlja, da je zamenjava otežena, saj bi moral operater, ki deluje na medoperaterskem trgu, skleniti pogodbe z večjim številom kabelskih operaterjev zaradi razdrobljenosti kabelskega omrežja v Sloveniji. To pa pomeni, da bi se moral z vsakim kabelskim operaterjem posebej pogajati za dostop do končnih uporabnikov. Ta proces je lahko zelo dolgotrajen. Operater pa mora zagotoviti tudi medomrežne povezave. Po drugi strani gre z vidika ponudbe kabelskega dostopa do končnih uporabnikov za tehnološke rešitve, ki ne omogočajo enakih možnosti za operaterje. Pri takem dostopu se del pasovne širine uporablja za TV signal, drugi del pa za podatkovni prenos. V primeru, da želi operater na medoperaterskem nivoju del frekvenčnega pasu uporabljati za prenos govora, ga mora prenašati skupaj s podatki v enaki obliki. V tem primeru imamo opravka z VOIP storitvijo (govorna storitev preko internetnega protokola), ki se tehnološko ne more primerjati z ISDN storitvijo. Pri razvezanem dostopu do krajevne zanke pa se lahko ločeno prenašajo govorne in podatkovne oz. širokopasovne storitve.

Pravkar navedeno negativno stališče agencije v zvezi z vključitvijo kabelskega dostopa do končnih uporabnikov v upoštevni trg, se sklada tudi s stališči Evropske komisije, ki jih je podala nacionalnim regulativnim organom v svojih odločbah, v okviru postopka posvetovanja, na podlagi člena 7. Okvirne direktive. To le dodatno okrepi ugotovitve, ki jih je napravila agencija.

V mnenju z dne 4.3.2005, ki ga je posredovala družba Telekom Slovenije, d.d. na podlagi postopka posvetovanja javnosti, le-ta navaja, da je v osnutku ukrepa opravljena SMP analiza upoštevnega trga pomanjkljiva. V nadaljevanju družba Telekom Slovenije d.d. kritizira način uporabe posameznih meril za določitev operaterja s pomembno tržno močjo in njen pogled o stanju na trgu. Agencija je zaradi navedenega, svoje ugotovitve in ocene pri posameznih merilih podala nekoliko obširneje in jih s tem še bolj okrepila, kar pa ni vplivalo na rezultat opravljene analize oz. na ugotovitve o stanju na upoštevnelem trgu.

Družba Telekom Slovenije d.d. v nadaljevanju navaja, da bi bil primeren rok za spremembo vzorčne ponudbe (RUO) 60 dni. Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti zagotavljanja preglednosti potrebna zato, da se ugotovi, ali lahko novi vstopniki na podlagi obstoječih cen sploh vstopijo na trg. Agencija je sprejela Splošni akt o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke, v katerem je razvidno kako morajo biti prikazani vsi podatki, da se omogoči preglednost in s tem možnost preverbe vseh cenovnih postavk ter ostalih parametrov, ki bi lahko zavirali vstop konkurence. Ob tem bi agencija želela poudariti, da razen hčerinske družbe SIOL d.o.o., še noben od ostalih operaterjev ni dejansko začel ponujati storitve elektronskih komunikacij na podlagi sklenjenega dogovora z družbo Telekom Slovenije d.d. o razvezanem dostopu do krajevne zanke. Glede na to, da bi družba Telekom Slovenije d.d. že morala imeti v svoji vzorčni ponudbi o razvezanem dostopu do krajevne zanke vse elemente nastavljene tako, da je omogočen vstop konkurence in vsebinsko gledano ne gre za neko bistveno spremembo, ampak le za manjše dopolnitve, da se omogoči večja preglednost, zadostuje rok 30 dni za spremembo omenjene vzorčne ponudbe.

Družba Telekom Slovenije d.d. v podanem mnenju navaja, da analiza agencije ne more pokazati ali ovreči škarij cen ter da bi bilo potrebno upoštevati primerljive produkte na maloprodajnem trgu, ki pa jih družba Telekom Slovenije d.d. sama nima. Ker razvezani dostop do krajevne zanke nima substitutov npr. v operaterskem širokopasovnem dostopu, je tako po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. potrebno primerjati ceno skupnega razvezanega dostopa s ceno maloprodajnega širokopasovnega dostopa ter ceno povsem razvezanega dostopa s ceno maloprodajnega širokopasovnega dostopa in ceno maloprodajnih govornih storitev. Družba Telekom Slovenije d.d. navaja, da bi morala agencija pri analizi upoštevati ISDN BA osnovni paket kot najbolj tipičen in najbolj prodajani ISDN paket, pri katerem znaša standardna naročnina za končne uporabnike 3.078,70 SIT brez DDV, ter ADSL dostop po operaterski ceni 2.550,00 SIT brez DDV. Seštevek obeh cen zneso 5.628,70 SIT brez DDV, kar po ugotovitvah družbe Telekom Slovenije d.d. predstavlja iztržek od posamezne krajevne zanke, na kateri sama zagotavlja širokopasovne in govorne storitve, in je večji kot je cena povsem razvezane krajevne zanke, ki znaša 3.668,11 SIT brez DDV.

Agencija ugotavlja, da družba Telekom Slovenije d.d. v svojih navedbah ni upoštevala stroškov kolokacije in povezav kolokacij, kar je prav tako strošek operaterja v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke.

Z namenom ocene relativne višine cen družbe Telekom Slovenije d.d. za razvezan dostop do krajevne zanke je agencija izvedla primerjavo teh cen s cenami držav članic EU. Cene družbe Telekom Slovenije d.d. so za povsem razvezan dostop do krajevne zanke v skladu z 10. poročilom o opazovanju držav članic EU za področje elektronskih komunikacij (COM (2004)759 final – VOLUME II, stran 84-87) za mesečno naročnino za povsem razvezan dostop za 36,2 % nad povprečjem EU, v primerjavi s povprečjem mesečnih naročnin 6 novih držav članic EU pa za 21,5%. Cene družbe Telekom Slovenije d.d. za mesečno naročnino za sodostop do krajevne zanke pa so v primerjavi s povprečjem mesečnih naročnin 6 novih držav članic EU višje za 9 %. Na podlagi vsega navedenega agencija ocenjuje, da ni mogoče povsem izključiti možnost obstoja škarij cen in s tem omejevanja potencialnih konkurentov pri

vstopanju na maloprodajne trge. Agencija je iz tega razloga proučila možnosti, ki jih ponuja 27. člen ZEKom, da bi tovrstna ravnanja preprečila.

Družba Telekom Slovenije d.d. nadalje navaja, da je potrebno podaljšati roke za uvedbe stroškovnega računovodstva na podlagi popolno alociranih stroškov in preteklih stroškov, ter ne predpiše časovnih mejnikov za uvedbo stroškovnega računovodstva na podlagi tekočih stroškov. Agencija ugotavlja, da se najprimernejše cene, ki dajo vzpodbudo za investicije, oblikujejo na podlagi popolno alociranih stroškov z upoštevanjem tekočih stroškov in ne na podlagi preteklih stroškov. Torej skladno s tem mora družba Telekom Slovenije d.d. za zagotovitev stroškovne naravnosti cen razvezanega dostopa do krajevne zanke preiti iz računovodstva preteklih stroškov (HCA) na računovodstvo tekočih stroškov (CCA). Pri tem mora družba Telekom Slovenije d.d. nov sistem stroškovnega računovodstva, ki temelji na tekočih stroških in popolno alociranih stroških, vzpostaviti do 01.01.2006 in do 31.03.2006 in zagotoviti revidiranje tega sistema stroškovnega računovodstva s strani pooblaščenega revizorja. Pomembno je, da je revizija sistema stroškovnega računovodstva narejena preden se ta začne uporabljati, le tako se lahko zagotovi, da je uporabljeni sistem primeren. Torej skladno s predlaganimi roki družbe Telekom Slovenije d.d. za uvedbo stroškovnega računovodstva na podlagi preteklih stroškov.

Družba Telekom Slovenije d.d. meni, da naložitev obveznosti ločitve računovodskih evidenc ni potrebna. Agencija nalaga obveznost ločitve računovodskih evidenc zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev. V primeru, da agencija ne bi naložila ločitve računovodskih evidenc, sploh ne bi mogla nadzorovati obveznosti enakega obravnavanja (nediskriminacije). Obveznost ločitve računovodskih evidenc je potrebna zaradi nadzora nad cenami za isto storitev, ki jo operater zagotavlja sebi oziroma hčerinskim družbam in drugim operaterjem. Le tako lahko agencija nadzoruje, da cene niso določene previsoko in ugotavlja ali družba Telekom Slovenije d.d. sploh izpolnjuje naložene obveznosti iz odločbe. Iz tega vidika agencija ne more upoštevati pripomb družbe Telekom Slovenije d.d..

Družba Medinet d.o.o. se v dopisu z dne 7.3.2005 strinja z ugotovitvijo agencije, da je družba Telekom Slovenije d.d. operater s pomembno tržno močjo na omenjenem upoštevem trgu. Agencija se strinja s pripombo družbe Medinet d.o.o., da je omejevanje povsem razvezanega dostopa v vzorčni ponudbi družbe Telekom Slovenije d.d. samo na priključke tipa ISDN BA v škodo uporabnikov, zato meni, da vključuje razumna zahteva za razvezan dostop tako dostop preko priključka PSTN, kakor tudi ISDN.

Glede tretje pripombe, da so obveznosti stroškovne naravnosti cen, stroškovnega računovodstva in ločitve računovodskih evidenc izhajale že iz ZTel-1 ter da je zato rok za izpolnitev obveznosti predolg in bi bilo potrebno cene prilagoditi takoj, in ob upoštevanju pripomb in obrazložitve družbe Telekom Slovenije d.d., agencija meni, da so roki, ki jih je prvotno predlagala, še posebej pa roki, ki jih predlaga družba Medinet d.o.o., prekratki za izpolnitev naloženih obveznosti s strani družbe Telekom Slovenije d.d.. Res, da je že ZTel-1 vseboval obveznosti stroškovne naravnosti cen, stroškovnega računovodstva in ločitve računovodskih evidenc, vendar je agencija šele s Splošnim aktom o določitvi upoštevni trgov opredelila 18 upoštevni trgov, na katerih lahko nalaga različne obveznosti, vključno obveznost stroškovnega računovodstva in računovodskih evidenc, ki zahteva prilagoditve sistemov stroškovnega računovodstva navedenim kategorijam trgov, in s tem večjo kompleksnost stroškovnega računovodstva. Iz tega razloga bo agencija prvotno predvidene roke podaljšala za pol leta, hkrati pa do izpolnitve navedenih obveznosti, prav tako v okviru obveznosti cenovnega nadzora, družbi Telekom Slovenije d.d. naložila tudi obveznost

oblikovanja razumne cene razvezanega dostopa do krajevne zanke. Razumnost cen bo morala biti ustrezno utemeljena.

Družba Voljatel telekomunikacije d.d. v podanem mnenju z dne 4.3.2005 navaja, da je osnutek ukrepa v povezavi s Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe pomanjkljiv oziroma ne dovolj jasen glede dostopa do informacij povezanih z razvezanim dostopom do krajevne zanke in kolokacije. Agencija bo po objavi vzorčne ponudbe s strani družbe Telekom Slovenije d.d. preverjala določila v zvezi z dostopom do informacij povezanih z razvezanim dostopom. V primeru, da bo agencija ugotovila, da dostop oz. informacije niso primerne, bo ustrezno ukrepala. Voljatel telekomunikacije d.d. prav tako meni, da bi morala agencija družbi Telekomu Slovenije d.d. določiti minimalne in maksimalne roke za izvedbo oziroma vzpostavitev razvezanega dostopa in kolokacije. Agencija ugotavlja, da kakovost razvezanega dostopa kontrolira v skladu z 12. členom omenjenega splošnega akta, saj v skladu s četrtem odstavkom tega člena lahko od operaterja zahteva ukrepe za izboljšanje posameznega parametra iz priloge splošnega akta. V tretji pripombi družba Voljatel telekomunikacije d.d. navaja, da vzorčna ponudba ne vsebuje možnosti izvedbe dostopovne infrastrukture do lokacij kolokacij. Agencija je v prvi alineji 4. točke izreka osnutka odločbe predvidela, da družba Telekom Slovenije d.d. uskladi vzorčno ponudbo z že večkrat omenjenim Splošnim aktom, ki določa v 5. členu podatke in pogoje za skupno lokacijo, med drugim tudi oblike skupne lokacije in značilnosti opreme ter možne omejitve za opremo, ki je lahko na skupni lokaciji.

Družba T-2 d.o.o. v dopisu z dne 4.3.2005 komentira roke, ki jih je agencija določila v 5. točki osnutka odločbe. Agencija meni, da so roki, ki jih je prvotno predlagala agencija, še posebej pa roki, ki jih predlaga družba T-2 d.o.o., zaradi razlogov navedenih že v zvezi s pripombami družbe Medinet d.o.o., prekratki oziroma nerazumni za družbo Telekom Slovenije d.d. Iz tega razloga bo agencija prvotno predvidene roke podaljšala za pol leta, hkrati pa do izpolnitve navedenih obveznosti, prav tako v okviru obveznosti cenovnega nadzora, družbi Telekom Slovenije d.d. naložila tudi obveznost oblikovanja razumne cene razvezanega dostopa do krajevne zanke. Razumnost cen pa bo morala biti ustrezno utemeljena